

Regeringen
Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet **Vår demokrati – värd att värna varje dag (SOU 2022:28)**

Dnr Ku2022/ 01317

Sammanfattning

1.2 och 7.1 Skolverket ställer sig positivt till de två förslagen om stärkt myndighetsstyrning gällande demokrati. Skolverket ställer sig också positivt till förslaget om det pilotprojekt som föreslås heta Demokratiintegrering i myndigheter.

6.1 Skolverket instämmer med de fördelar som kan nås med en samordning på demokratiområdet, men tar inte ställning till förslaget om en nationell demokratifunktion så som den är beskriven i betänkandet. Ytterligare frågor kan behöva besvaras.

7.2 Skolverket är positivt till förslaget om att skriva in krav i 15 § kommittéförordningen (1998:1474) på att redovisa konsekvenser för demokratin.

7.3 Skolverket anser att rekommendationen respektive förslaget att Skolverket ges i uppdrag att förtydliga skolans demokratiuppdrag och att permanenta och utveckla ”plattformen Demokrati 100 år” bör beaktas med hänsyn taget till det redan pågående regeringsuppdraget om demokrati i skolväsendet. Skolverket avstyrker den delen av rekommendationen som anger att myndigheten ska få i uppdrag att ta fram allmänna råd eller andra rekommendationer. Den bedömningen bör överlämnas till Skolverket att göra i ett senare skede av det pågående regeringsuppdraget om myndigheten identifierar problem med tillämpningen av de relevanta bestämmelserna.

Skolverket instämmer i rekommendationen om att Skolverket ska få i uppdrag att genomföra en utvärdering av konsekvenserna av bestämmelsen om politiska partiers närvaro i skolan, men vill understryka att den närmare utformningen av uppföljning och utvärdering bör överlåtas till myndigheten.

8.2 Skolverket delar inte kommitténs bedömning om att kostnaderna för en digital plattform om demokrati för skolväsendet, så som den beskrivs i betänkandet, ryms inom förvaltningsanslaget.

Skolverkets allmänna kommentarer

Skolverket delar kommitténs bedömning om att ett brett och långsiktigt arbete för att stärka och främja demokratin är nödvändigt för att förverkliga det demokratipolitiska målet om en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika. Skolverket har liksom flera andra aktörer aktivt deltagit i arbetet genom åtaganden i samband med undertecknandet av deklARATIONEN för en stark demokrati. Skolverket delar också uppfattningen att ett sådant arbete är nödvändigt för att möta de utmaningar för den svenska demokratin som lyfts fram i strategin för en stark demokrati. Inte minst handlar ett sådant arbete om att stärka demokratiperspektivet inom skolväsendet i enlighet med grundlagarna och de styrdokument som finns för skolan och förskolan. Barn och elever ska lära sig *om* demokrati och mänskliga rättigheter och utveckla förmågor *för* ett aktivt medborgarskap. Lärandet sker också *genom* att grundläggande demokratiska värderingar och respekten för mänskliga rättigheter genomsyrar lärmiljön.¹

Rätten till utbildning och rätten till en likvärdig skola och förskola av god kvalitet är viktiga beståndsdelar i demokratin och samtidigt en förutsättning för skolans och förskolans demokratiarbete och de rättigheter som tillgodoses genom detta. Skolverket arbetar genom sina prioriterade områden på ett övergripande plan för att motverka hot mot barns och elevers möjligheter att åtnjuta sina rättigheter. Förutom Skolverkets fokus på exempelvis lärarförsörjning ser myndigheten att skolsegregationen riskerar att leda till att vissa skolor får stora svårigheter att kompensera för elevers olika behov och förutsättningar. Inom ramen för arbetet med att värna demokratin anser Skolverket att bland annat åtgärder för att minska skolsegregationen och för att säkra lärarförsörjningen är viktiga och nödvändiga.

Skolverket kan också se behov av att i lärarutbildningens kärna i högre grad ge en mer samstämmig bild av hur skolans och förskolans arbete med demokrati och mänskliga rättigheter ska uttolkas och gestaltas, där också medie- och informationskunnighet är en viktig beståndsdel. Ytterligare en pusselbit i skolans och förskolans arbete med demokrati är de läromedel som används, där ett ansvar finns vid val av läromedel och att dessa behöver vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

¹ Politisk information i skolan (prop. 2017/18:17)

Skolverkets synpunkter

1.2 Förslag till förordning om ändring i myndighetsförordningen (2007:515)

Skolverket ställer sig positivt till förslaget till ändring i myndighetsförordningen.

6.1 Inrätta en nationell demokratifunktion

Skolverket tar inte ställning till om det finns behov av en ny nationell demokratifunktion, men instämmer i att samordning av myndighetsuppdrag kan bidra till högre kvalitet, mindre dubbelarbete och ett effektivare utnyttjande av statens resurser. Förslaget om en sådan och dess beskrivning i betänkandet väcker frågor som kan behöva besvaras innan ett sådant förslag blir verklighet. Det kan vara av vikt att analysera hur en sådan funktion eventuellt kommer att verka normerande på andra myndigheters ansvarsområden eller riskerar att ta över andra myndigheters arbete och ansvar i frågorna. Det kan också vara nödvändigt att titta på hur en sådan funktion genom att vara ytterligare en samordnande aktör riskerar att försvåra samordning som redan finns mellan närliggande och överlappande uppdrag hos myndigheterna.

Funktionen föreslås inrymmas inom antingen Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor eller Forum för levande historia. Det går att se fördelarna med en sådan ordning utifrån de uppdrag myndigheterna redan har, men att det, som kommittén skriver, behövs en fördjupad analys. En fråga som uppkommer är om en funktion av denna art behöver ha en viss oberoende status och om det finns överlappningar mellan denna funktions uppgifter och de som det nybildade Institutet för mänskliga rättigheter har? Det behöver anges vilken förståelse av begreppet demokrati som avses som grund för dess uppdrag. Utifrån detta går det sedan också att ta ställning till om det är tillräckligt med de sju heltidsanställda som föreslås i kommitténs uppskattning av kostnaderna.

Hur står den föreslagna uppgiften att tillhandahålla material till lärare och andra i pedagogisk verksamhet i relation till detta betänkandes förslag om att Skolverket ska permanenta och bredda de tillfälliga webbsidorna om hundraårsjubileet som tidigare fanns på skolverket.se? Oavsett hur en demokratifunktion ska se ut och var den ska inrättas, är det viktigt att ta i beaktande att den inte bidrar till överbelastningsproblem för skolväsendet i form av oklarhet om vart de bäst vänder sig för kunskap och vägledning på området.

7.1 Större fokus på demokrati i myndigheternas arbete

Stärka demokratin genom myndighetsstyrning

Skolverket ser positivt på ett stärkt fokus på demokrati i myndigheternas arbete genom tydliggörande skrivningar i myndighetsförordningen respektive instruktioner.

Skolverket är därför också positiv till förslaget om det pilotprojekt som föreslås heta Demokratiintegrering i myndigheter.

7.2 Analysera konsekvenserna för demokratin

Skolverket ser positivt på förslaget om att skriva in krav i 15 § kommittéförordningen på att redovisa konsekvenser för demokratin. Skolverket anser att det är av särskild vikt att synliggöra aspekter som är viktiga för en likvärdig utbildning.

7.3 Förtydliga skolans demokratiuppdrag

Skolverket ser positivt på att förtydliga skolans demokratiuppdrag genom material som kan användas av huvudmän, skolledare och skolans personal. Kommitténs rekommendation bör beaktas med hänsyn taget till myndighetens pågående arbete om demokrati i skolväsendet enligt regleringsbrevet för 2022. Skolverket ska under 2022 och 2023 tillsammans med Forum för levande historia utveckla ett verktyg för systematiskt arbete för demokratistärkande insatser i skolväsendet, folkbildningen och inom andra delar av utbildning för vuxna. Myndigheterna ska erbjuda målgrupperna processtöd i arbetet med verktyget. Insatsen kommer att bygga på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och klargöra vilket ansvar som vilar på huvudmän, skolledare och skolans personal.

Skolverket avstyrker utredningens rekommendation om att ge Skolverket i uppdrag att ta fram allmänna råd och andra rekommendationer om skolans demokratiuppdrag. Om Skolverket identifierar problem kopplade till tillämpningen av de relevanta bestämmelserna kan allmänna råd eller andra rekommendationer bedömas vara lämpliga i ett senare skede i det pågående arbetet med det tidigare nämnda regeringsuppdraget.

Skolverket instämmer i rekommendationen om att Skolverket ska få i uppdrag att genomföra en utvärdering av konsekvenserna av bestämmelsen om politiska partiers närvaro i skolan och hur den har påverkat skolornas demokratiarbete och elevernas möjlighet till likvärdig utbildning. Frågan är angelägen och viktig och politiska partiers närvaro i skolan kan utgöra en del av skolans undervisning. Skolverket vill dock understryka att den närmare utformningen av uppföljning och utvärdering bör överlätas till myndigheten.

Kommittén föreslår att ”den digitala plattformen Demokrati 100 år permanentas och breddas till att inte enbart fokusera på hundraårsjubileet”. Då detta förslag ligger under kapitlet ”Förtydliga skolans demokratiuppdrag” tolkar Skolverket det som att förslaget gäller de tillfälliga webbsidor om hundraårsjubileet som tidigare fanns på skolverket.se. Detta förslag skulle alltså inte gälla sidorna firademokratin.riksdagen.se eller demokrati100.se. Inom ramen för det tidigare nämnda regeringsuppdraget till Skolverket och Forum för levande historia om demokratistärkande insatser planeras en digital samling av resurser för demokratistärkande arbete i skolan och i folkbildningen. Den ska innehålla en samling av konkreta resurser och kompetensutveckling för undervisning och utbildningen i stort. Resurserna ska komma från olika myndigheter och

civilsamhället. Resurserna kommer att finnas hos Forum för levande historia. Därtill kommer det stödmaterial som Skolverket tillhandahåller på skolverket.se att utvecklas. Skolverket avstyrker därför kommitténs förslag om att Skolverket ges i uppdrag att permanenta och bredda ”den digitala plattformen 100 år”.

8 Konsekvenser

8.2 Finansiella kostnader för staten

Kommittén gör bedömningen att permanentandet och breddningen av de webbsidor som tidigare fanns på skolverket.se kan täckas av förvaltningsanslagen. Att förvalta och underhålla en digital plattform med flera organisationers material är en omfattande uppgift som kräver regelbundna ställningstaganden och kvalitetsbedömningar. Dessutom skulle, vilket även kommittén konstaterar, uppgiften vara större i ett inledningsskede. Därför menar Skolverket att en sådan uppgift inte skulle rymmas inom myndighetens förvaltningsanslag. Med anledning av det uppdrag om demokrati som Skolverket och Forum för levande historia har i regleringsbrev för 2022 vill Skolverket göra regeringen uppmärksam på att förvaltningen av en sådan sida kommer att ske hos Forum för levande historia.

8.3 Samhällsekonomiska konsekvenser

Kommittén konstaterar i detta avsnitt att det kommer att krävas resurser av Skolverket att ta fram underlag och underhålla den digitala plattformen, men gör bedömningen att den förväntade besparingarna för lärare och annan skolpersonal är större än kostnaderna för Skolverket. För att det på sikt, ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, ska bli så som kommittén bedömer behövs troligen extra anslag tillföras den myndighet som har förvaltningsansvaret för en sådan plattform. Skolverket gör här ingen egen beräkning av den förväntade besparingen.

På Skolverkets vägnar

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Johan Lilly Gyberg
Undervisningsråd (föredragande)

I ärendets slutliga handläggning har även biträdande avdelningschefen Anders Palm, chefsjuristen Eva Westberg, och enhetschefen Erik Sanner deltagit.